



*1-2*  
2011

# ОКТОИХ

ЧАСОПИС ОДЈЕЉЕЊА ЗА СРПСКИ ЈЕЗИК И КЊИЖЕВНОСТ  
МАТИЦЕ СРПСКЕ – ДРУШТВА ЧЛАНОВА У ЦРНОЈ ГОРИ

## Упутство ауторима

Рукописе (до 60 000 знакова) и приказе (до 12 000 знакова) треба слати у електронској форми (са коришћеним фонтовима) на CD-у на поштанску адресу: Издавачки центар Матице српске – Друштва чланова у Црној Гори, Трг Шака Петровића 1, 81 400 Никшић, Црна Гора, или на e-mail: [oktoih@maticasrpskacg.org](mailto:oktoih@maticasrpskacg.org). Комплетан рукопис садржи: пуно име и презиме аутора, пуни наслов рукописа, комплетан списак коришћене литературе, контакт адресе аутора, сажетак (до 150 ријечи) и 5–10 кључних ријечи на језику аутора и једном од свјетских језика.

Цитате који имају три и више редова треба издвојити у тексту увлачењем са лијеве маргине и за једну величину мањим словима. Наслови наведених књига и периодике треба да буду итализовани, а текстове из периодике и зборника треба означавати двоструким наводницима („“), осим у случају да се ради о наводу унутар навода (“”).

При упућивању на литературу и при цитирању треба користити харвардски начин: упути се налазе у самом тексту, у (облим) заградама, гдје треба навести презиме аутора, годину издања текста и број странице (годину и број странице треба раздвојити двотачком), а затим, у списку литературе навести све податке за библиографску јединицу.

Приложени рукописи не смију бити претходно објављивани у цјелини.

Рукописе рецензирају два анонимна рецензента.

## Instructions for the authors

Manuscripts (to 60 000 characters) and reviews (to 12 000 characters) should be sent in electronic form (together with the used fonts), on a CD, to the following mailing address: Izdavački centar Matice srpske – Društvo članova u Crnoj Gori, Trg Šaka Petrovića 1, 81 400 Nikšić, Crna Gora, or by e-mail to [oktoih@maticasrpskacg.org](mailto:oktoih@maticasrpskacg.org).

A complete manuscript should contain the author's full name, the full title of the manuscript, a complete list of references, the author's contact details, an abstract (up to 150 words) and 5–10 key words in the author's native language as well as in one of the world languages.

The quotations of or exceeding three lines should be separated from the rest of the text by pulling the left margin in and by a font one size smaller from the rest of the text. The titles of the cited books and periodicals should be italicised and the articles from the periodicals and collections should be placed under double quotations („“), unless in those cases in which there is a quotation within a quotation (“”).

While referring to the literature and citing sources the authors should apply Harvard referencing style: referencing should be done in the text itself, inside the (round) brackets in which case one should quote the author's surname, publication year and page number (the year and the page number should not be separated by column). When composing a list of references one should quote all the details for each bibliographical unit.

The submitted manuscripts must not be previously published in full.

The manuscripts are read by two anonymous reviewers.

## Садржај

Уз први број ..... 5

### Расправе и чланци



<b>Радоје Симић и Јелена Јовановић:</b> Стилизацкије функције лексике у поеми <i>Стојанка мајка Кнежойолка</i> Скендера Куленовића .....	9-22
<b>Radoje Simić und Jelena Jovanović:</b> Stilisationsfunktionen der Lexik in <i>Stojanka majka Knežopoljka</i> von Skender Kulenović (Zusammenfassung) .....	22
<b>Радмило Маројевић:</b> Пјесма над пјесмама српске поезије – Његошева <i>Ноћ скуљба вијека</i> (Напомене уз критичко издање текста) .....	23-30
<b>Виктор Савић:</b> Запис Стефана Црнојевића на Светостефанској хрисовуљи краља Милутина .....	31-44
<b>Viktor Savić:</b> Stefan Crnojević's Inscription on King Milutin's Saint Stephen Chrysobull (Summary) .....	43
<b>Милош Ковачевић:</b> Незатворена питања српскога језика .....	45-54
<b>Милош Ковачевич:</b> Открытые вопросы сербского языка (Резюме) .....	53-54
<b>Јелица Стојановић:</b> Српски језик у Црној Гори у огледалу лингвистике и политике .....	55-78
<b>Елица Стојанович:</b> Сербский язык в Черногории – лингвистический и политическо-юридический аспекти (Резюме) .....	78
<b>Драга Бојовић:</b> Црногорски језичко-ментални инжењеринг .....	79-96
<b>Draga Bojović:</b> Montenegrin Language and Mental Engineering (Summary) .....	96
<b>Јованка Радић:</b> Замјенице <i>шѝа</i> и <i>шѝо</i> у „Граматици црногорског језика“ и у језику Црногораца .....	97-107
<b>Jovanka Radić:</b> The Pronouns <i>šta</i> and <i>što</i> in „The Grammar of the Montenegrin Language“ and in the Language of Montenegrins (Summary) .....	107
<b>Ана Јањушевић-Оливери:</b> Црногорске иновације српског/српскохрватског правописа .....	109-120
<b>Ana Janjušević-Oliveri:</b> Le innovazioni montenegrine nell' ortografia serba/serbocroata (Sommaro) .....	120
<b>Дмитриј Катунин:</b> Статус сербског језика в современном законодательстве Хорватији .....	121-138
<b>Димитриј Катунин:</b> Статус српског језика у савременом законодавству Хрватске (Резиме) .....	138
<b>Алина Маслова:</b> Об етапах формирования сравнительно-сопоставительного славянского языкознания и современных тенденциях его развития .....	139-149
<b>Алина Маслова:</b> Етапе формирања компаративно-конфронтативне словенске лингвистике и савремене тенденције њеног развоја (Резиме) .....	149
<b>Славка Величкова:</b> О једној тематској групи назива у српском језику (у поређењу са бугарским) .....	151-157
<b>Славка Величкова:</b> Об одной группе слов в сербском языке (в сопоставлении с болгарским языком) (Резюме) .....	157
<b>Димка Савова:</b> Употреба пасива у српском језику .....	159-164
<b>Димка Савова:</b> Использование пассива в сербском языке (Резюме) .....	164

<b>Митра Рељић:</b> Горанци – од географске одреднице до етнонима . . . . .	<i>165-173</i>
<b>Митра Релич:</b> Горанцы – от географического определения до этнонима (Резюме) . . . . .	<i>173</i>
<b>Миодраг Јовановић:</b> Секвенце сј, зј у црногорским и другим ијекавским говорима . . . . .	<i>175-196</i>
<b>Miodrag Jovanović:</b> Sequences sj, zj in Montenegrin and Other Iekavian Dialects (Summary) . . . . .	<i>196</i>
<b>Ана Савић-Грујић:</b> Особености дијалекатске лексикологије и лексикографије . . . . .	<i>197-208</i>
<b>Ana Savić-Grujić:</b> Peculiarities of Dialectal Lexicology and Lexicography (Summary) . . . . .	<i>208</i>
<b>Александра Лончар-Раичевић:</b> Прозодијске карактеристике јотованих континуаната (експериментална ист раживања) . . . . .	<i>209-217</i>
<b>Aleksandra Lončar-Raičević:</b> Phonetic - Phonological Values of Ijekavian Yat Reflexes (Summary) . . . . .	<i>217</i>
<b>Владимир Остојић:</b> О неким особинама глаголске морфолошке системе у говору села Врела (Жабљак) . . . . .	<i>219-231</i>
<b>Vladimir Ostojić:</b> On some Characteristics of the Verbal Morphological System in Village Vrela Dialect (Žabljak) (Summary) . . . . .	<i>231</i>
<b>Тања Милосављевић:</b> Међугенерациске разлике у систему источносрбијанских говора . . . . .	<i>233-238</i>
<b>Tanja Milosavljević:</b> Inter Generational Differences in the System of East Serbian Speeches (Summary) . . . . .	<i>238</i>

## *К*њижевност

<b>Горан Радоњић:</b> Егзистенција између провалија: <i>Дервиш и смрт</i> Меше Селимовића . . . . .	<i>241-247</i>
<b>Goran Radonjić:</b> Existence Between Chasms: <i>Death and the Dervish</i> by Meša Selimović (Summary) . . . . .	<i>247</i>
<b>Борис Лазић:</b> Тестаментарни идентитет . . . . .	<i>249-254</i>

## Прилози и прикази

<b>Голуб Јашовић:</b> Лексика за именовање простора, мера и мерила у околини Приштине . . . . .	<i>257-271</i>
<b>Golub Jašović:</b> Lexis Denoting Space, Measures and Standards in The Pristina Region (Summary) . . . . .	<i>270-271</i>
<b>Татјана Трајковић:</b> Језичке интерференције у топонимији Прешева . . . . .	<i>273-282</i>
<b>Татјана Трајкович:</b> Языковые интерференции в топонимии Прешево (Резюме) . . . . .	<i>282</i>
<b>Драга Бојовић:</b> Путоказ српској фразеологији (Ана Пејановић, <i>Фразеологија Горској вијенца</i> ) . . . . .	<i>283-287</i>
<b>Драгана Дракулић-Пријма:</b> В. М. Мокиенко, Г. А. Лилич, О. И. Трофимкина, <i>Толковий словарь библейских выражений и слов</i> . . . . .	<i>289-292</i>
<b>Мира Чановић:</b> Миланка Бабић, <i>Оіледи из іраімаітичкк синііаксе</i> . . . . .	<i>293-295</i>

**Тања Милосављевић**

Институт за српски језик САНУ, Београд

## Међугенерациске разлике у систему источносрбијанских говора

*Сажетак:* У раду се указује на промене у систему народних говора југоисточне Србије, које доводе до видљиве генерацијске диференцијације између говора старијих и говора млађег нараштаја.

*Кључне речи:* српски језик, народни говори.

1. На почетку XX века Александар Белић дао је исцрпан и прецизан опис говора источне и јужне Србије.<sup>1</sup> Поделио је ове говоре на призренско-јужноморавске, тимочко-лужничке и сврљишко-заплањске, истакавши да ови говори имају специфичне особине по којима се разликују од осталих штокавских говора. Основне одлике призренско-тимочких говора јесу:

1. доследни екавизам (*несам, неје, сшареј*, дат. *жене*);
2. чување полугласника (*свї, свс, дьн, момьк*);
3. вокално *л* се чува (*слза, слнице, клне*), или има рефлексе *љ* у тимочко-лужничком (*слъза, слънице, дльї*), *ла* у заплањском (*сланце, слаза, глаї*), *лу* у јужноморавском (*слунце, слуза, длуї*);
4. африкате *ћ* и *ђ* могу имати нестандардну артикулацију у јужноморавском и заплањском говорном типу (*ћ', ђ', ћ<sup>и</sup>, ђ<sup>о</sup>, ћ<sup>к</sup>, ђ<sup>о</sup>*), у тимочко-лужничком говору старе групе *\*tj, \*dj* дале су *ч, џ* (*свеча, меца*), а задњонепчани гласови *к* и *т* када се нађу испред *е, и, ј, љ* и *њ*, прелазе у *ћ* и *ђ* (*руће, девојће, мајћа, ноће, ђинем*);
5. консонантски систем ових говора познаје и африкату *s* (*свезда, свер, сиг*);
6. фонема *x* ишчезла је из ових говора, а супституенти су јој *в, ј* и *к* (*аљина, леб, іреошїа, ілув, кожив, дреја, муја, кодник*);
7. фонема *ф* ретко се користи, обично је замењена сонантом *в* (*влаша, вабрика, кувер*);
8. заједничка особина ових говора јесте десоноризација, делимична или потпуна, звучних сугласника на крају речи (*залок, комаї, нош, лаїї*), као и упрошћавање сугласничких група (*радос, мас, іроз*);
9. чува се финално *л* (*сол, сокол, рекал*), док у јужноморавском има рефлекс-ја у радном глаголском придеву м. рода (*бија, видеја, дошаја*);
10. сугласници *с, ш, ж* африкатују се када се нађу у суседству са неким плозивом (*їцїейо, лїїцїал, чкола, їченица, вецба*);
11. у већини ових говора изостаје јотовање лабијала (*їробје, снойје, здравје*), старо јотовање у трпном придеву (*куїен, цїейен, заробен*), а специјално јотовање

<sup>1</sup> Александар Белић, *Дијалектїи источне и јужне Србије*, СДЗб, I, 1905.

групе *јг* не врши се у сврљишко-заплањским и тимочко-лужничким говорима (*гојдем, најдем*);

12. ови говори познају само један акценат, експираторни, без опозиција по квантитету и квалитету, а који може да се јави на било ком месту унутар речи, чак и на енклитици (*женá, деи́е, коњи́, момче́, да ли́*);

13. призренско-тимочки говори имају аналитичку деклинацију, тј. сви падежни облици сведени су на два: номинатив и општи падеж, изузев вокатива;

14. збирне именице на *-ад* овде имају наставак *-ија* (*момчеи́ија, илети́ија, јареи́ија*);

15. јављају се удвојени облици личних заменица;

16. енклитички облици личних заменица за 2. и 3. л. мн. у дат. и ак. гласе *ни, ви, не, ве* (*нече ни виде, оће ли ви даде, не њознаву не, како ве реко*);

17. енклитички облик дат. л. заменице ж. рода поред *јој* има ликове *јо, о, вој, во* (он *јо* каже, ја *вој* дадо, да *во* кажем);

18. акузативна енклитика ималикове *ју* и *ју* (видо *ју*, да *ју* пита), а у јужноморавском је ово и облик за датив (умрел *ју* муж, дај *ју* колач);

19. компарација је аналитичка (*јовелик, јоубав, најбои́ати*);

20. ови говори не познају инфинитив и глаголски прилог прошли;

21. аорист и имперфекат су врло фреквентни;

22. неки прилози употребљавају се са партикулама (*и́акој, онамке, оздоле*).

2. Ове језичке особине очуване су до данас у говору старијих мештана. Релевантни дијалектолози и врсни познаваоци ових говора (Павле Ивић, Недељко Богдановић, Љубисав Ђирић, Јордана Марковић), који су у својим монографијама описивали поједине призренско-тимочке говоре, пре више деценија указали су на међугенерациске разлике у савременом стању ових говора.<sup>2</sup> Аутори у својим радовима истичу да аутохтоне језичке црте матерњег говора чува најстарији слој становништва.

Још од Белића потиче правило да се у руралној дијалектологији за информаторе бирају што старије, мало школоване или нешколоване особе, које нису мењале место пребивалишта. Тим основним, традиционалним начелом руководиле су се и млађе генерације истраживача народних говора.

Основу овога рада представљају новија језичка истраживања с почетка XXI века, односно описи појединих говора југоисточне Србије. То су магистарски и дипломски радови постдипломаца и студената Филолошког факултета у Београду и Филозофског факултета у Нишу: *Границе њризренско-џимочких џовора у власоџиначком крају* Станислава Станковића<sup>3</sup>, *Говор села Милуџинца* Јасмине Гмитровић<sup>4</sup>, *Говор села Присјана (Горњеџ и Доњеџ)* Тање Милосављевић, *Фонолоџки оџис села Гулијана Ане*

<sup>2</sup> Павле Ивић, *Дијалекџолоџија срџскохрваџскоџ језика*, МС, Нови Сад, 1985; Недељко Богдановић, *Говори Бучума и Белоџ Поџока*, СД36, XXV, 1979; Недељко Богдановић, *Говор Алексиначкоџ Поморавља*, СД36, XXXIII, 1987; Љубисав Ђирић, *Говор Лужнице*, СД36, XXIX, 1983; Љубисав Ђирић, *Говори Понишавља*, СД36, XLVI, 1999; Јордана Марковић, *Говор Зайлања*, СД36, XLVII, 2000; Пол-Луј Тома, *Говори Ниша и околних села*, СД36, XLV, 1998.

<sup>3</sup> Станислав Станковић, *Границе њризренско-џимочких џовора у власоџиначком крају*, Монографије 5, Институт за српски језик САНУ, Београд, 2008.

<sup>4</sup> Јасмина Гмитровић, *Говор села Милуџинца (у Сокобањскоџ коџилини)*, СД36, LV, 2008.

Савић-Грујић<sup>5</sup>, *Рајшарска и њовршарска лексика села Дебелице* Јелене Милошевић-Петровић<sup>6</sup>.

У уводним деловима или закључним напоменама наведених радова указано је на постојање разлика у говору млађих и средњих генерација према говору старијих мештана и истакнута је важност социолингвистичког момента.

3. Станислав Станковић у својој лингвогеографској студији истражује ареал простирања заплањског говора у власотиначком крају. Аутор наводи да је за информаторе бирао особе оба пола старије од шездесет година, које су добро репрезентовале дијалекатске типове. Најчешћи саговорници, ипак, биле су старије жене рођене у месту чији се говор испитује, нешколоване, јер ни старији нешколовани мушкарци са овог подручја не могу се сматрати типичним представницима призренско-тимочких говора, због чињенице да су од ране младости одлазили у печалбу. Представници средње, а нарочито млађе популације све мање чувају особене локалне језичке црте, истиче аутор. Као разлоге за ову појаву наводи све интензивнију комуникацију са другим српским срединама, као и велики утицај школе и медија масовне комуникације.<sup>7</sup>

Испитујући говор Милушинца у Сокобањској котлини, Јасмина Гмитровић је разговарала и са старијим нешколованим мештанима, али и са млађим људима, више или мање школованим. Говор старијих сељана који нису мењали место живљења јесте изворни, те најмање носи ризик суочења са диглосијом. Ауторка је упоредила аутентични говор старијих са говором млађих генерација како би употпунила слику о језичким особеностима овог дијалекатског типа. Током рада на терену ауторка се сусретала са различитим тешкоћама, како каже: „...говор млађих, па и старијих мења се под утицајем медија, образовних институција и сл; поједини информатори су намештали причу, тј. трудили се да говоре што правилније, желећи да оставе бољи утисак (да је заиста тако, уверили смо се слушајући касније њихове неформалне разговоре са укућанима)“.<sup>8</sup> Јасмина Гмировић закључује да се у савременом говору Милушинца код Сокобање, који припада сврљишко-заплањском типу, осећа диференцијација говора младих према говору најстаријег слоја живља. „Код младих полако нестају одлике које би могле да их дијалекатски јако маркирају: све је мање полугласника; чуће се, истина спорадично *џ* или *х*; финално *л* у радном придеву све је ређе; јотовање групе *јг* скоро је редовна појава; место акцента помера се са отворене ултиме, све чешће се поклапа са стањем у стандардном језику, уз задржавање експираторне природе.“<sup>9</sup>

Циљ рада *Говор Присјана (Горњеї и Доњеї)* био је опис говора ових двају села, сагледавање тог говора према суседним говорима, као и ситуирање говора једног и другог села у одређени говорни тип. Моје истраживање је показало да говор Доњег Присјана припада заплањском говору, а да је говор Горњег Присјана прелазни говорни тип између заплањског и лужничког говора. Разлике између говора Горњег и Доњег Присјана чувају старији мештани, оне су биле

<sup>5</sup> Ана Савић-Грујић, *Фонолошки опис говора села Гулијана*, Сврљиг, 2008.

<sup>6</sup> Јелена Милошевић-Петровић, *Рајшарска и њовршарска лексика села Дебелице*, Ниш, 2009.

<sup>7</sup> С. Станковић, н. д., 50.

<sup>8</sup> Ј. Гмитровић, н. д., 11.

<sup>9</sup> Исто, 86.

израженије у говору њихових родитеља и даљих предака (моја баба је викала: „черко, откуд че дојдеш одма че да једеш“). Временом, те се разлике смањују, о чему сведочи паралелна употреба појединих облика (*куча/кућа, очу/оћу, ви-кам/окам* у Горњем Присјану, или *видо ју* и *видо ју* у Доњем Присјану).

Говор ових села, иако су периферна, планинска, релативно удаљена од градова, подлеже непрестаном утицају са стране, пре свега утицају књижевног језика, који продире преко школе, медија, контактима мештана са другим срединама. Имала сам срећу да разговарам са старијим људима, који чувају свој изворни матерњи говор, док средње и млађе генерације Присјанаца прихватају стандардне облике и радо их користе. Млади често одлазе у градове, ради школовања, запослења или забаве, усвајају књижевне облике и труде се да говоре правилније. Средњи и млађи слој Присјанаца, који се школовао и који живи и ради у градовима (најчешће одлазе у Власотинце, Лесковац, Ниш, Пожаревац, Београд), утиче на говор старијих рођака, који су остали да живе на селу. На тај начин, чак и тамо где се не очекује, у говору старих мештана, појави се по који стандардни облик, па се онда тумачи као „унет са стране“.

Ана Савић-Грујић примећује, такође, да постоје велике разлике у говору старијих и млађих становника села Гулијана, који припада источној зони сврљишких говора, тј. тимочко-лужничком типу.<sup>10</sup> Старији људи чувају архаичнији говор, чије смо одлике навели на почетку овога рада, али ауторка не наводи одступања у говору младих.

4. Утицај стандардног језика на периферне говоре огледа се у свим доменима језичке структуре, али је најизразитији на фонетском и прозодијском плану. Морфологија и синтакса теже подлежу променама, мада се паралелно са дијалекатским, користе и стандардни облици. Навешћемо најкарактеристичније фонетске и морфолошке особине у говору млађих генерација, које источносрбијанске говоре приближавају књижевној варијанти:

1. вокализовање полугласника (*дан, момак, ручак, саг, ѿаг*);
2. икавизам у примерима типа *нисам, није, ѿазиие, јегиие, мајци, сесѿри, мени*;
3. вокално л даје у (*суза, сунце, гуѿ*);
4. ретка је појава супституисања једних вокала другим, па поједине речи које су биле дијалекатски обојене добијају стандардне ликове (*аѿоѿека* према *аѿаѿека, докѿор* према *докѿур, комшилук* према *комишилак, ѿријаѿељ* према *ѿријеѿељ, ѿемѿер* према *ѿемѿир, ѿрво* према *ѿрве, смеѿам* према *смиѿам* итд);
5. глас *ј* има појачану, стандардну артикулацију у свим позицијама у речи (*један, снаја, чувају, мачји*);
6. глас *ф* се враћа у консонантски систем (*Филиј, флаша, фирма, фењер, кафана, ѿрофесор*);
7. глас *х* се чује (*хаљина, хајдук, хлеб, храна, махнем, орах, хваѿам, хвала*);
8. африката *з* ишчезава (*звоно, звезда, звер, ѿензија*);
9. у тимочко-лужничким говорима *ћ* и *ђ* замењују африкату *ч* и *ѿ* (*хоћу, нећу, кућа, свећа, мећа, воћа*);
10. иницијалне, медијалне и финалне сугласничке групе имају стандардне ликове (*ишљива, ѿчела, ѿѿиѿца, ѿрешња, свраб, жбун, школа, мноѿо, ошѿар*,

<sup>10</sup> А. С.-Грујић, н. д., 44.



*йсеџо, йусџим, зайамџим, оџмем, земља, осџављам, кромџир, крсџи, младосџи, ѝроз, вешџи* према дијалекатском *слива, чела, џиџца, цреџња, сраб, џбун, џкола, млоџо, осџар, џцеџо, џуџџим, зайанџим, оџнем, земња, осџаљам, комџир, крс, младос, ѝроз, веш* итд.);

11. финално *л* прелази у *о* (*био, знао, чекао, гео, бео, џаво, цео, со, йосо*);
12. врши се јотовање у трпном придеву (*зайаљен, куџљен, џлаљен*), јотовање лабијала (*ѝробље, здравље, дивље*), јотовање групе *јг* (*дољем, йољем, наљем*);
13. акценат се помера за слог напред (*жџна, чџвек, дџџе, сџдим, сџџани*);
14. јављају се и синтетички облици деклинације и компарације (од *жене, жени, са дедом, у селу, сиромашнији, бољи, најлеџша*);
15. суплетивни наставак *-иџи* за именице средњег рода замењује дијалекатске суфиксе *-ики*, односно *-ија* (*џилиџи, мачиџи, девоџчиџи*);
16. заменичке енклитике имају стандардне ликове (видео сам *је, дај јој*, нека *их, кажи нам, сретнем вас*), а придевске заменице користе се без партикула (*ова жена, ово дете, џа кућа*);
17. имперфекат ишчезава, све више се користи перфекат, док је аорист и даље врло фреквентан;
18. глаголи који су пореметили однос основа, добијају стандардне ликове (*беџим, дам, диџем, ѝродајем, вечерам, смем, знам, веџем* према *беџам, давам, диџам, ѝродавам, вечерујем, смејем, знајем, врџем*);
19. прилози се употребљавају у стандардним варијантама (*ноћу* према *ноћом, ѝрекосуџира* према *зајуџре, ноћас* према *наћаске, сад* према *саџ, џде* према *куде, наоџамо* према *наџам, одоздо* према *оздол, џолико* према *џолко, џако* према *џакој*).

5. Међугенерациске разлике огледају се и на плану лексике. За овај сегмент одабрала сам рад Јелене Милошевић-Петровић *Раџарска и йоврџарска лексика села Дебелице*, који показује да се и типична рурална лексика мења под утицајем друштвеног и техничког развоја. Лексички фонд обрађен у овом раду слика је ранијих времена, јер данас нова технологија рада уводи у говор Дебеличана многе нове речи. „Стране лексике има подоста, и бројчано и процентуално, у оној навали која у данашње време долази са машинама, називима њихових делова, именовања процеса рада, препарата, заштитних средстава... Примера ради, и у Дебелици се сеје *хибрид*, рукује се *фрезом*, врше *комбајном*, раније је коришћена вршалица у чијем је склопу *дреш*, *слама* и сено се *балирају*, жито *џријера*, пилићи гаје у *џурнусу*, свиње *џџроје*, а вепрови *касџирају*“, каже ауторка.<sup>11</sup> Захваљујући страним речима, у консонантски систем овог тимочког говора враћају се заборављене фонеме *ф* и *х* (*фреза, фриџидер, офинџер, џелефон*, или *хибрид, хиџијена, холандски, хорџошки*).

6. Утицај књижевног језика на руралне говоре последњих година све је интензивнији. Промене долазе под утицајем друштвених прилика: становништво долази у контакт са другим срединама одласком на школовање, рад, печалбу, или из неких других личних потреба. У свим радовима који су ми послужили за ову анализу, наведени су фактори који доприносе продирању стандардних варијанти у периферне призренско-тимочке говоре. Најчешће су спомињани школа, медији масовне комуникације, прилив технике, администрација.

<sup>11</sup> Ј. М.-Петровић, н. д., 57.

Преко радија, а чешће телевизије, народ чује и несвесно усваја поједине језичке црте. Не треба занемарити ни све већи утицај компјутерске технике, нарочито интернета, који омогућава младима комуникацију са различитим срединама, што доводи до тога да они одбацују особине матерњег дијалекта, брзо се и лако прилагођавају новом начину живота и комуникације, а самим тим и језику. Окренути савременом друштву и могућностима које пружа модерно доба, млади прихватају и модеран језички израз, савремену терминологију и стандардне језичке облике.

Језички јаз међу генерацијама није изразит, али ни занемарљив. Стога смо покушали да скренемо пажњу на утицаје и резултате социолингвистичког процеса који непрекидно траје, као и на тенденцију продирања књижевног језика у дијалекте. Усвајањем облика савременог стандардног језика од стране млађе популације нарушава се аутохтоност дијалекатског система српског језика, а источносрбијански говори мењају се у правцу прогресивнијих штокавских говора. То и будућим дијалектолозима намеће обазривији приступ и промену визуре: поред пажње за старо и изворно, неопходан је и реалан однос према новом и освајајућем.

Tanja Milosavljević

#### INTER GENERATIONAL DIFFERENCES IN THE SYSTEM OF EAST SERBIAN SPEECHES

##### Summary

The changes in the system of national speeches of southeastern Serbia are indicated in the work, which actually leads to the obvious generational differentiation between speeches of older and younger generations.

Comparing the condition in Prizren-Timok speeches at the beginning of the 20<sup>th</sup> and 21<sup>st</sup> centuries, we have concludes that, under the influence of standard language, there are changes in all domains of language structure, bat they are mostly expressed at the phonetic and morphologic level. Older generations keep the features of their idioms, while the speeches of middle and younger generations are characterized by the replacement of archaic and authentic forms with standard forms.

In almost all modern researches of Prizren-Timok speeches the sociolinguistic moment is emphasized, ie. social factors which contribute to the implementation of standard variants into peripheral speeches of eastern and southern Serbia.